

УДК 633.352.1

DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2026.148.2.13>

ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКИХ ТА МОРФОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НОВИХ СОРТІВ ГОРОШКУ ПОСІВНОГО ЯРОГО (*VICIA SATIVA* L.) ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У 2025 РОЦІ

Курочка Н.В. – науковий співробітник відділу експертизи на відмінність, однорідність та стабільність сортів рослин, Український інститут експертизи сортів рослин orcid.org/0000-0001-6745-7740

Смутьська І.В. – науковий співробітник відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин, Український інститут експертизи сортів рослин <https://orcid.org/0000-0001-9675-0620>

Хоменко Т.М. – к.с.-г.н., завідувач відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин, Український інститут експертизи сортів рослин orcid.org/0000-0001-9199-6664

У статті проаналізовано тенденції формування сортового складу горошку посівного ярого (*Vicia sativa* L.) в Україні за даними Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні. Визначено загальну кількість зареєстрованих сортів станом на березень 2026 року, співвідношення сортів вітчизняної та іноземної селекції, прослідковано, як міняється їх кількісний склад за останні п'ять років. Перший сорт горошку посівного ярого зареєстровано у 2001 році під назвою 'Білоцерківська 96', заявниками якого є Синьозуб Сергій Васильович, Білоцерківська дослідно-селекційна станція ім. О. К. Коломієць Інституту цукрових буряків НААН, Сидорчук Валерій Іванович. Сучасний ринок усіх сортів горошку посівного ярого представлений більшістю сортами вітчизняної селекції. З 2001 по 2010 рр. та з 2010 по 2020 рр. до Реєстру сортів внесено по п'ять сортів горошку ярого. З 2021 по 2025 рр. кількість зареєстрованих сортів – десять. За останні п'ять років їх кількість варіювала від 1 до 5 кожного року, крім 2022 року, коли реєстрація сортів була відсутня. Найбільше сортів зареєстровано у 2023 році – 5 сортів, з них три сорти вітчизняної селекції і два іноземної.

Наведено результати комплексного вивчення та оцінювання нових сортів горошку посівного ярого 'Віриня' та 'Тасмунія' за урожайністю сухої речовини, урожайністю насіння, залистяністю, вмістом сирого протеїну в умовах Лісостепу та Полісся України. Дослідження проводили упродовж 2024 та 2025 років у філіях Українського інституту експертизи сортів рослин у чотирьох пунктах дослідження зони Лісостепу та п'яти – зони Полісся. Площа облікової ділянки становила 25 м², повторність чотириразова. За результатами кваліфікаційної експертизи сорти є відмінними, однорідними та стабільними, кращу урожайність сухої речовини отримали сорти 'Віриня' та 'Тасмунія' у зоні Полісся. Сорти мають високий вміст сирого протеїну. За напрямом використання сорти кормового типу.

Ключові слова: сорт; горошок посівний; урожайність сухої речовини; залистяність; вміст сирого протеїну.

Kurochka N.V., Smulska I.V., Khomenko T.M. Characteristics of economic and morphological properties of spring peas (*Vicia sativa* L.) according to the results of the qualification examination in 2025

The article analyzes the trends in the formation of the varietal composition of spring pea (*Vicia sativa* L.) in Ukraine according to the data of the State Register of Plant Varieties Suitable for Distribution in Ukraine. The total number of registered varieties as of March 2026, the ratio of varieties of domestic and foreign selection, and the changes in their quantitative composition over the past five years are determined. The first variety of spring pea was registered in 2001 under the name 'Bilotserkivska 96', the applicants of which are Synyohub Serhiy Vasilyevich, Bilotserkivska Experimental Breeding Station named after O.K. Kolomiyets of the Sugar Beet Institute of the National Academy of Sciences of the Russian Academy of Sciences, and Sydorчук Valeriy Ivanovych. The current market for all varieties of spring pea is represented by the majority of domestic varieties. From 2001 to 2010 and from 2010 to 2020, five varieties of spring pea were entered into the Register of Varieties. From 2021 to 2025, the number of registered varieties is ten. Over the past five years, their number has varied from 1 to 5 each year, except for 2022, when there was no registration of varieties. The largest number of varieties was registered in 2023 – 5 varieties, of which three varieties are domestic and two are foreign.

The results of a comprehensive study and evaluation of new varieties of spring pea 'Viryneya' and 'Tayemnytsia' for dry matter yield, seed yield, foliage, and crude protein content in the conditions of the Forest-Steppe and Polissya regions of Ukraine are presented. The research was conducted during 2024 and 2025 at the branches of the Ukrainian Institute of Plant Variety Examination in four research points in the Forest-Steppe zone and five in the Polissya zone. The area of the accounting plot was 25 m², fourfold repetition. According to the results of the qualification examination, the varieties are excellent, uniform and stable, the best dry matter yield was obtained by the varieties 'Virineya' and 'Tayemnytsia' in the Polissya zone. The varieties have a high crude protein content. By the direction of use, the variety is of the fodder type.

Key words: variety; field pea; dry matter yield; leafiness; crude protein content.

Постановка проблеми. Збільшення виробництва зернобобових культур в Україні набуває все більшого народногосподарського значення. Горошок посівний ярий – це однорічна, добре залистяна, високобілкова культура, яка як бобовий компонент входить до складу багатьох травосумішок. Корми на його основі вирізняються збалансованим амінокислотним складом та високою енергетичною цінністю. Вирощування цієї культури дозволяє підвищувати родючість ґрунтів за мінімальних витрат завдяки біологічній фіксації азоту [1–6].

У вирішенні проблеми кормового білка серед традиційних кормових зернобобових культур важлива роль належить горошку посівному ярому [7].

Горошок посівний – бобова трава, яка займає найбільші площі. Вирощують її у лісостеповій та поліській зонах України та країнах Балтії у чистому вигляді та в сумішках на зелений корм. Значне поширення горошку посівного ярого пояснюється його високою кормовою цінністю, різноманітним використанням (на зелений корм, сіно, зерно, силос), малою вибагливістю до родючості ґрунтів та коротким вегетаційним періодом, що дає змогу вирощувати його в зайнятих парах. За кормовою цінністю горошок не поступається багаторічним бобовим травам: 100 кг його повітряносухої маси відповідає 46 корм. од. і містять 123 г перетравного протеїну на кожну кормову одиницю. Проте насіння горошку також є цінним концентрованим білковим кормом для птиці, а як борошно і дерть – для великої рогатої худоби та свиней. Горошок посівний належить до високопродуктивних кормових культур, багатих на легкозасвоювані поживні речовини та біологічно повноцінний білок, оскільки містить усі незамінні амінокислоти. Зерно горошку за вмістом незамінних амінокислот не поступається сої культурній і використовується для виробництва комбікормів [8, 9].

Широке використання горошку посівного ярого як кормової, післяжнивної, післяукісної та сидеральної культури вимагає виробництва достатньої кількості

її насіння. Як правило, насінництвом займаються дослідні станції, а виробничі господарства вирощують горошок ярий лише для кормових потреб. Причиною цього є акцент на підбір сортів, які забезпечують одержання великої кількості поживного зеленого корму без урахування їхньої насінневої продуктивності [10].

Посіви горошку посівного ярого можуть забезпечувати урожайність насіння до 3 т/га. Проте недостатня вивченість цієї культури та неоптимізована технологія вирощування на насіння не дають змоги одержати такі врожаї, враховуючи першочергове вирощування її для кормових потреб [11, 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для задоволення потреб сьогодення сільського господарства у світі необхідне використання зернобобових культур як харчового, так і кормового напрямку [13–16]. Адже ця група культур суттєво підвищує родючість ґрунтів без значних затрат та при впровадженні інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур створюється можливість нарощування урожайності зерна. У вирішенні проблеми кормового білка серед традиційних кормових зернобобових культур важлива роль належить саме горошку посівному ярому [17].

Вирощування бобових трав, як компонентів бобово-злакових травосумішок, не тільки дає можливість істотно (у 1,5–2 рази) підвищити продуктивність сіяних лучних ценозів, а й обумовлює поліпшення якості корму та родючості ґрунту. Горошок ярий – залістяна, високобілкова зернобобова культура. [18]. Корми, до складу якого він входить, вирізняються збалансованістю за амінокислотним складом, за поживністю і енергетичною цінністю не поступаються кормам, що випускає промисловість. Його вирощування підвищує ефективність однорічних агрофітоценозів, а симбіотичний азот сприяє економії азотних добрив [19–22].

Виклад основного матеріалу дослідження. Метою дослідження передбачалось комплексне вивчення та оцінювання нових сортів горошку посівного ярого (*Vicia sativa* L.), внесених до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні у 2025 році за основними господарсько-цінними показниками: урожайністю сухої речовини, урожайністю насіння, стійкістю до хвороб, залістяністю, вмістом сирого протеїну.

Матеріали та методика досліджень. Науково-технічну кваліфікаційну експертизу сортів горошку посівного ярого здійснювали в межах ґрунтово-кліматичних зон: Лісостеп, Полісся упродовж 2024–2025 років. Достовірність результатів з експертизи сортів рослин забезпечували проведення досліджень у щонайменше трьох пунктах дослідження в межах однієї ґрунтово-кліматичної зони. Експертизу проводили у наступних пунктах досліджень: Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Житомирська, Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Чернігівська. Проведення досліджень кваліфікаційної експертизи здійснювали відповідно до «Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні (Загальна частина)» та «Методики визначення відповідності сортів горошку посівного (вики) (*Vicia sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності» [23, 24], «Методики проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні» [25].

Ґрунти дослідних ділянок характерні для відповідної зони вирощування (Лісостеп, Полісся). Схема дослідів передбачала вивчення біологічних особливостей та продуктивності сортів горошку посівного ярого. Агротехнічні операції були загальноприйнятими для кожної ґрунтово-кліматичної зони України.

Для визначення вмісту сирого протеїну в горошку посівному ярому використовували «Методику проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на

придатність до поширення. Методи визначення показників якості продукції рослинництва» [26]. Дослідження проводили в лабораторії показників якості сортів рослин Українського інституту експертизи сортів рослин.

Результати досліджень. Для досягнення поставленої мети було проаналізовано Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр сортів), станом на березень 2026 року, який є важливим елементом державного регулювання в галузі насінництва та розсадництва, що забезпечує законність, якість та стабільний розвиток ринку насіння в Україні. Реєстр сортів налічує 20 сортів горошку посівного ярого з яких 14 (70%) вітчизняної та 6 сортів (30%) іноземної селекції (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл горошку посівного ярого у Реєстрі сортів

Сортова політика горошку посівного ярого в основному базується на вітчизняному асортименті. Сучасний ринок усіх сортів горошку посівного ярого представлений більшістю сортами вітчизняної селекції. Таку кількість сортів цього ботанічного таксону можна вважати достатньою для забезпечення розвитку відповідної галузі – тваринництва і не зовсім, якщо врахувати різні кліматичні регіони і широкий напрям використання продуктів переробки рослин горошку посівного ярого.

Першим зареєстрованим сортом горошку посівного ярого, що внесено до Реєстру сортів – ‘Білоцерківська 96’, заявниками якого є Синьогуб Сергій Васильович, Білоцерківська дослідно-селекційна станція ім. О. К. Коломієць Інституту цукрових буряків НААН, Сидорчук Валерій Іванович. Сорт зареєстрований у 2001 році. З 2001 по 2010 рр. та з 2010 по 2020 рр. до Реєстру сортів внесено по п’ять сортів горошку ярого. З 2021 по 2025 рр. кількість зареєстрованих сортів збільшилась до десяти. За останні п’ять років їх кількість варіювала від 1 до 5 кожного року, крім 2022 року, коли реєстрація сортів була відсутня. Найбільше сортів зареєстровано у 2023 році – 5 сортів, з них три сорти вітчизняної селекції і два іноземної [27].

З метою забезпечення подальшої інтенсифікації тваринницької галузі, особливо молочного скотарства, вітчизняні науково-дослідні установи, незважаючи на несприятливі умови матеріального та фінансового забезпечення, продовжують дослідження зі створення високопродуктивних сортів горошку посівного ярого з підвищеним рівнем біологічної азотфіксації, стійких до основних несприятливих факторів довкілля, хвороб і шкідників, з покращеною якістю кормової маси. Ознайомлення з результатами таких досліджень на кінцевому етапі – кваліфікаційної експертизи, є основною метою даного повідомлення.

За 2025 рік Реєстр сортів поповнився двома сортами горошку посівного ярого. За результатами кваліфікаційної експертизи цих сортів зроблено характеристику за морфологічними та господарськими ознаками (табл. 1).

Таблиця 1
Показники продуктивності сортів горошку посівного ярого в різних ґрунтово-кліматичних зонах України (середнє за 2024-2025 рр.)

Сорт	Урожайність сухої речовини, т/га		Урожайність насіння, т/га		Залистяність, %		Вміст сирого протеїну, %	
	ЛС	П	ЛС	П	ЛС	П	ЛС	П
‘Віриня’	4,36	6,1	2,17	2,04	61,4	57,3	23,4	20,3
‘Тасмниця’	4,49	5,85	2,11	1,99	60,8	55,7	21,4	20,5

Показник врожайності заявлених сортів порівнюють з усередненим показником урожайності сортів рослин, що пройшли державну реєстрацію за попередніх п’ять років, величина якого є умовним стандартом, що розраховується щороку для різних ґрунтово-кліматичних зон України та блоків дослідження за групами стиглості [23, 25].

Залистяність важлива ознака, що характеризує якість кормової маси. Листки горошку посівного ярого є найціннішим компонентом у біомасі кормових культур, оскільки містять в 2–3 рази більше протеїну, ніж стебла. Рослини найбільш залистяні в ранній фазі вегетації. Залистяність сортів горошку обліковують за першого укосу першого року використання (рис. 2) [25].

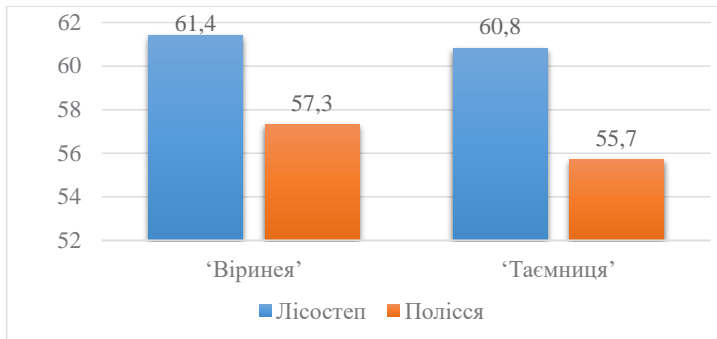

Рис. 2. Залистяність сортів горошку посівного ярого, %

Уміст сирого протеїну в сухій речовині горошку посівного ярого визначали на приладі Kjeltec 8200 FOSS в основу якого покладено класичний метод аналізу за Кьельдалем з подальшим перерахунком на білок (рис. 3) [26].

Сорт горошку посівного ярого – ‘Віриня’, заявник – Білоцерківська дослідно-селекційна станція Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН. За результатами експертизи сорт рекомендований до поширення в зоні Полісся.

Сорт характеризується середнім терміном початку цвітіння. На верхньому міжвузлі стебла наявне опушення. Антоціанове забарвлення пазух листків на стеблі відсутнє або дуже слабке. За шириною листочки середні (до 8,5 мм), мають

пряму форму верхівки. Парус квітки світло-фіолетового забарвлення. Біб має середню довжину (без дзьобика) – 57 мм, та ширину – 7-8 мм, дзьобик – 2 мм. Опушення бобу майже відсутнє. Кількість насінневих зачатків – середня (від 6 до 8). Насіннина кулястої форми з коричневим забарвленням насінневої оболонки. Забарвлення сім'ядолей – оранжеве. Маса 1000 насінин становить 72-76 г.

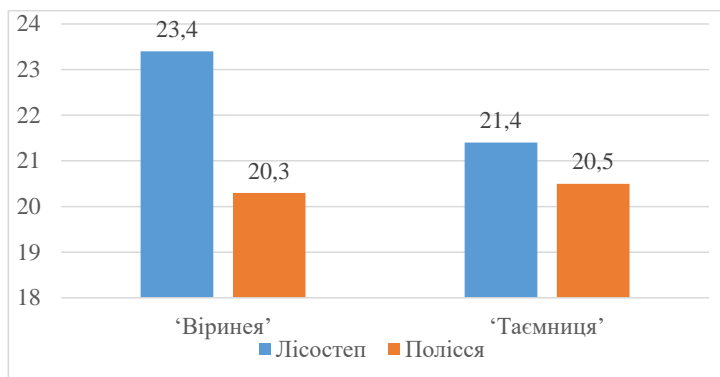

Рис. 3 Вміст сирого протеїну в горошку посівного ярого, % (середнє 2024–2025 рр.)

Сорт рекомендований в зоні Полісся. За роки експертизи сорт стійкий проти хвороб аскохитозу, бурої іржі, пероноспорозу. Залистяність – 57,3%. Середня врожайність сухої речовини в зоні Полісся – 6,1 т/га, насіння – 2,04 т/га. Має високий вміст сирого протеїну в сухій речовині у зоні Полісся – 23,4%. Напряму використання – кормовий.

Сорт горошку посівного ярого – 'Тасмниця' створений науковцями Тернопільської державної сільськогосподарської дослідної станції Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН. За результатами експертизи сорт рекомендований до поширення в зоні Полісся.

Сорт середнього часу цвітіння. Найявне опушення на верхньому міжвузлі стебла, антоціанове забарвлення пазух листків – слабе. Листочки середньої ширини, форма верхівки – увігнута. Парус квітки має світло-фіолетове забарвлення. Середня довжина бобу 56 мм, ширина – 8–9, опушення відсутнє або дуже слабе. Дзьобик бобу – короткий (2 мм). Біб має середню кількість насінневих зачатків (від 6 до 7). Насіннина кулястої форми з сіро-коричневим забарвленням насінневої оболонки. Забарвлення сім'ядолей – сірувато-коричневе. Маса 1000 насінин – 84-86 г.

Сорт рекомендований до поширення в зоні Полісся. За роки експертизи він виявив стійкість до таких хвороб, як аскохитоз, бура іржа та пероноспороз. Залистяність становить 55,7%. Середня врожайність сухої речовини в зоні Полісся склала 5,85 т/га, насіння – 1,99 т/га. Сорт характеризується високим вмістом сирого протеїну в сухій речовині (20,5% для умов Полісся). Напряму використання – кормовий.

Висновки. Нові сорти горошку посівного ярого 'Віриня' та 'Тасмниця' за результатами кваліфікаційної експертизи відповідають критеріям відмінності, однорідності та стабільності. Завдяки високим показникам урожайності сухої речовини (до 6,1 т/га) та вмісту сирого протеїну (понад 20%) вони рекомендовані для поширення в зоні Полісся як сорти кормового напряму використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Січкач В. І. Стан і перспективи розвитку виробництва зернобобових культур у світі та Україні. *Збірник наукових праць СГП-НЦНС*. 2015. № 26 (66). С. 9–20. <https://sgi.in.ua/data/documents/Zbirnik-naukovih-prac-SGI-NCNS-no-2666.pdf>
2. Векленко Ю. А., Сенік І. І., Сидорук Г. П., Пиріг Г. І. Формування продуктивності однорічних кормових травосумішок залежно від технологічних заходів вирощування. *Корми і кормовиробництво*. 2022. № 93. С. 76–83. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202293-07
3. Коханюк Н. В., Темченко І. В., Штуць Т. М., Лехман А. А., Барвінченко С. В., Аралова Т. С. Основні напрямки селекції зернобобових культур в Інституті кормів та сільського господарства Поділля НААН. *Корми і кормовиробництво*. 2022. № 93. С. 31–42. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202293-03
4. Гетман Н. Я. Наукове обґрунтування і розробка технологічних заходів підвищення продуктивності та кормові цінності сумішок однорічних культур у системі зеленого консерву центрального лісостепу. *Вісник аграрної науки*. 2003. Спецвипуск. С. 27–29.
5. Петриченко В. Ф., Гетман Н. Я. Ефективність використання агрометеорологічних ресурсів різночасно досягаючими сумішками ранніх ярих культур при консервному виробництві зелених кормів у лісостепу. *Корми і кормовиробництво*. 2006. Вип. 56. С. 3–7.
6. Гетман Н. Я., Киפורук В. В. Формування кормової продуктивності агрофітоценозів однорічних культур для виробництва високобілкових кормів у Лісостепу правобережному. *Корми і кормовиробництво*. 2010. Вип. 66. С. 73–77.
7. Han S, Sebastian R, Chung J.W. (2021) Identification of Vicsa Species Native to South Korea Using Molecular and Morphological Characteristics. *Frontiers in Plant Science*.12. doi:10.3389/fpls.2021.6085598. Сенік І. І. (2020). Кормова продуктивність озимих кормових агрофітоценозів залежно від елементів технології вирощування. *Подільський вісник*. Вип. 32. С. 68–72. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2020-1-8>
9. Puyu V., Bakhmat M., Pantysyryeva H., Khmeliianchyshyn Y., Stepanchenko V., Bakhmat O. (2021). Social-and-Ecological Aspects of Forage Production Reform in Ukraine in the Early 21st Century. *European Journal of Sustainable Development*. 10(1). 221–228. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p221>
10. Аралов В. І., Гуменна Н. І. (2004). Вплив строків і норм висіву на насіннєву продуктивність сортів ярої віки. *Збірник наукових праць Центру наукового забезпечення АПВ*. Вінниця. С. 52–56.
11. Корнійчук О. В., Коваль С. С., Аралов В. І., Мандрик М. О. (2008). Насіння ярої віки збільшує надой і прирости. *Збірник наукових праць ВДАУ*. Вип. 34. Т. 3 С. 296–297.
12. Zajac T. et al. Vertical distribution of Pea (*Pisum sativum* L.) seed yield depending on the applied bacterial inoculants. *Journal of Agricultural Science*. 2013. Vol. 5, № 1. P. 260-268. DOI: 10.5539/jas.v5n1p260
13. Zajac T., Klimek-Копура А., Oleksy А. Effect of Rhizobium inoculation of seeds and foliar fertilization on productivity of *Pisum sativum* L. *Acta Agrobotanica*. 2013. Vol. 66, № 2. P. 71-78. DOI: 10.5586/aa.2013.024
14. Ткачук О. П., Врадій О. І. Баланс поживних речовин у ґрунті при вирощуванні зернобобових культур. *Екологічні науки*. 2022. № 2(41). С. 43–47. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.2-41.7>
15. Ткачук О. П., Овчарук В. В. Екологічний потенціал зернобобових культур у сучасній інтенсивній сівозміні. *Сільське господарство та лісівництво*, 2020. № 18. С. 161-171. <https://doi.org/10.37128/2707-5826-2020-3-14>
16. Векленко Ю. А., Сенік І. І., Сидорук Г. П., Пиріг Г. І. Формування продуктивності однорічних кормових травосумішок залежно від технологічних заходів вирощування. *Корми і кормовиробництво*. 2022. № 93. С. 76–83. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202293-07

17. Abozeid A., Liu J., Tang Z.H. Seed metabolite profiling of *Vicia* species from China via GC-MS. *Natural Product Research*. 2018. 32(15). pp. 1863-1866 DOI: 10.1080/14786419.2017.1405399.
18. Демидась Г. І., Коваленко В. П., Демцюра Ю. В. Вплив способів створення травостою на формування видового складу та вихід сухої речовини з посівів люцерно – злакових сумішей: матеріали XI Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів. «Історія освіти, науки і техніки в Україні», (Київ, 16 трав. 2016 р.) Вінниця: ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. С. 92 – 94.
19. Демидась Г. І., Вейлер С. С. Кормова продуктивність біомаси сумісних посівів тритикале ярого з горошком посівним залежно від елементів технології вирощування. *Корми і кормовиробництво*. 2022. № 94. С. 57–66. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202294-06
20. Дзюбайло А. Г., Марцінко Т. І., Головчук М. І. Формування продуктивності бобово-злакових травосумішей залежно від удобрення. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2020. Вип. 67 (1). С. 39–53. DOI: [https://www.doi.org/10.32636/01308521.2020-\(67\)-1-3](https://www.doi.org/10.32636/01308521.2020-(67)-1-3)
21. Борова В. П., Матіяш Н. О. Продуктивність вівсяно-бобових сумішок залежно від рівня мінерального живлення в умовах правобережного Лісостепу України. *Корми і кормовиробництво*. 2013. No. 75. С. 57–61. <https://fri-journal.com/index.php/journal/article/view/645>
22. Сенік І. І. Техніко-економічна оцінка способів сівби бобово-злакових агрофітоценозів. *Зрошуване землеробство*. 2020. № 74. С. 72–75. <https://doi.org/10.32848/0135-2369.2020.74.12>
23. Мельник С. І., Присяжнюк Л. М., Гринів С. М. (2024). Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні (загальна частина). Вінниця: «ТВОРИ», 83 с. <https://sops.gov.ua/uploads/page/metodiki/metodZagChapter.pdf>
24. Методика визначення відповідності сортів горошку посівного (вики) (*Vicia sativa* L.) критеріям відмінності, однорідності та стабільності. https://sops.gov.ua/uploads/page/Meth_DUS/2024/method_goroh_2024_07.pdf
25. Методика проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні (ПСП) / за ред. С. О. Ткачик. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2017. – 7 с. <https://sops.gov.ua/uploads/page/5a5f41539f40a.pdf>
26. Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення. Методи визначення показників якості продукції рослинництва, 3-тє вид. випр. і доп. / за ред. С. О. Ткачик. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2016. – 159 с. <https://sops.gov.ua/uploads/page/5a5f41997447d.pdf>
27. Мін-во економіки, довкілля та сільського госп-ва України. (2026). Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні на 2026 рік. Взято 16 лютого 2026 з <https://me.gov.ua/view/dc085951-a4fd-4517-8ca5-2b50823c88db>.

Дата першого надходження статті до видання: 07.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 22.05.2026